

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola

1.

Száz esztendő **tulajdonképpen** csak 1975-ben lesz a budapesti Zeneművészeti Főiskola, de a felsőfokú magyar zeneoktatás története mégis most száz esztendeje kezdődött meg, egy javaslattal, amely 1869-ben hangzott el a Belügyminisztérium által egybehívott színházi értekezleten. Itt javasolta Csengery Antal, hogy „létesítsék egy, a kor és a művészet igényeinek színvonalán álló országos zene- és énekaadémia”.

Az indítványtól a megvalósításig hat év telt el. Már csak azért is ennyi, mert két év múlva az országgyűlésen teljes közönybe fulladt a terv, és csak 1873-ban járult hozzá a T. Ház zeneakadémia alapításához, azzal a félig kimondott szándékkal, hogy „hírhedett zenészt a világnak”: Liszt Ferencet irthon tarthassák.

Olyannyira sikerült ez a titkos terv is, hogy az 1875-ben megnyílt zeneakadémia Liszt Ferenc belvárosi, Hal téri lakásában, illetve a fölötté levő emelet három szobájában kapott elhelyezést. Innen költözött át az intézmény a Sugár úti palotába, a mai Népköztársaság út 67. számú épületbe.

Mai szemmel azt gondolhatná az ember, hogy ezzel megoldódott a Zeneakadémia ügye. Pedig létét már az első években veszély fenyegette. Hol pénz nem akadt a költségvetésben a legmagasabb szintű zeneoktatás számára, hol a zeneakadémia első elnökét, Liszt Ferencet érte méltatlan támadás. Még a megalakulás évében a képviselőház pénzügyi bizottsága a zeneakadémiának szánt amúgy is csekély összegből több mint nyolcezer forintot törölt. És amikor fellebbezésre került a sor, a parlamentben egy képviselő minősíthetetlen támadást intézett Liszt Ferenc ellen, mondván, hogy alkalmazása felesleges, hiszen idejének nagyobb részét úgy is külföldön tölti. (Ami akkoriban nem is volt igaz.) Ekkor nevezte el a Nemzeti Hírlap a zeneakadémia ellen támadó képviselőket „európai tatároknak”...

Az európai tatárok azonban a higgadtabb európai áramlatokkal szemben már keveset tehettek, s így vetődött fel egy idő után a zeneakadémia új épületének terve is. Az 1900-as költségvetésben már 554 400 korona szerepelt erre a célra, s az akkori Király, Gyár és Kemnitzer utcák által határolt téren, pontosan 771,65 m²-es területen, 1904 késő őszen megindult az építkezés.

1907 májusára állt az épület, amely hangversenyre alkalmas nagytermet kapott, benne 1200 üléssel, óriási, négy manuálos, 70 változatú orgonával. Létesült egy kis terem is, főképp gyakorlási célból, négyszáz személy befogadására alkalmas nézőtérrel. Az épület szobrait Stróbl Alajos, Telcs Ede és Maróti Géza, festményeit pedig Kőrösfői-Kriesch Aladár, Gróh István és Zichy István készítették. És mire elkészült a zeneakadé-

Tahin Gyula felvételei

mianak Liszt Ferenc téri épülete, költségei pontosan 2 millió 380 468 korona 43 fillért tettek ki.

A romantikába hajló századvégi stílusnak ez a márványba és aranylemezbe burkolt, a szecesszióknak inkább az értékeit őrző palotája egyszerre műemlék és a magyar zene XX. századi története is. Nincs ugyanis a magyar muzsikának olyan apró területe, része és kottafeje, amely ne kötődne nagyon közvetlenül ehhez az épülethez. Nem riport, hanem önálló tanulmány témája lehetne külön-külön a zeneakadémia növendé-

keinek, tanárainak, a Zeneművészeti Főiskola nagytermében rendezett hangversenyeknek a története. Elegendő, ha ideírjuk a zeneakadémia igazgatóinak neveit az alapítástól kezdve, s már ez a névsor is jelzi, milyen fénylő csillag volt mindig a magyar kultúrában ez az iskola, ez a zenei intézmény. Íme: az 1875-ös alapításkor az akadémia elnöke Liszt Ferenc, igazgatója Erkel Ferenc volt, majd 1886-tól, Liszt halálától, illetve Erkelnek 1887-ben bekövetkezett elhunytától Mihalovich Ödön lett az igazgató, egészen a Tanácsköztársaságig. Ekkor Reinitz Béla, a minisztérium zenei ügyosztályának vezetője Dohnányi Ernőt nevezte ki a Zeneművészeti Főiskola élére — ezt a címet is 1919-ben kapta meg az intézmény —, Kodályt pedig aligazgatóvá. Az ellenforradalom győzelme után Hubay Jenő lett az igazgató, és maradt 1934-ig, amikor is az 1919-ben „renitens” Dohnányinak megbocsátottak; ő volt a Zeneművészeti Főiskola igazgatója 1943-ig. Örökebe Zathureczky Ede lépett, egészen 1958-ig. Ekkor a világhírű hegedűművész Amerikába távozott, és Szabó Ferenc, az ismert zeneszerző vette át az intézmény vezetését. A Hubay—Zathureczky-hagyományt 1967-ben Zathureczkytanítvány, Kovács Dénes folytatta. Azt a nemes hagyományt ugyanis, hogy hazánk európai színvonalú hegedűs-képzését az igazgató személye is kifejezze. Közvetlen láncolat tehát ez: Hubaytól Zathureczky kapta képzését, Zathureczkytól pedig napjaink legkitűnőbb hazai hegedűművésze, Kovács Dénes.

2.

Járom az épületet, és egyáltalán nem túlzás, ha úgy érzem, hogy itt minden kockához és faldarabhoz zenetörténet tapad. És ez az érzés már csak azért sem megalapozatlan, mert vannak szobák és termek, amelyekről a legfiatalabb növendékek is illik tudnia, kik tanítottak egykor bennük. A XXVII. terem a kor nagy hegedűseinek adott zenei otthonát; a művészek olyan nagy vonulata tanított benne, mint Hubay, Zathureczky, és most hosszabb ideje Kovács Dénes. És akik egykor a mesterek óráit hallgatták? A falakon fényképek: Geyer Stefi, azután a gyermek Szigeti József, Vecsey Ferencnek Jenő bácsihoz, azaz Hubayhoz címzett arcképe. És noha Menuhin nem volt ennek az intézménynek a hallgatója, Bartókhoz fűződő személyes kapcsolatairól akadémiánk közeli barátjának is tekinthetjük; bizonyára ezért sem véletlen, hogy a csodagyerekként indult Yehudi Menuhin ifjúkori arca is ránk nevet a falról.

Bartók tanár úr tanított a XIV. teremben. A falon függő névsor tanúbizonyossága szerint az 1905/6-os tanévtől 1939-ig, önkéntes nyugdíjaztatásáig körülbelül nyolcvan tanítványa volt. Néhány név közülük: Reiner

Frigyes 1907—1908-ban, Pásztory Ditta, a zeneszerző későbbi felesége 1922—23-ban, Hernádi Lajos 1924—26-ban, Gát József 1933—34-ben volt Bartók Béla tanítványa.

Kodály Zoltán emlékét egyebek között a XV. terem őrzi. Itt folytak le azok a zeneelméleti, zeneszerzési órák 1907-től kezdve több mint fél évszázadon át, amelyekre egykori tanítványai ma is izgalommal vegyes áhítattal tekintenek vissza. Kodály tanár úr ugyanis óriási tárgyi ismeretéről és kérlelhetetlen szigorjáról egyaránt híres volt. Kedves anekdoták őrzik azt az emléket, amelyet egy életen át tanítványaiban hagyott; epés, borsos, célbataláló megjegyzéseivel kisebb kötetet lehetne megtölteni. Kodály egyébként a Tanácsköztársaság idején aligazgatója, 1945-től haláláig a Zeneművészeti Főiskola díszelnöke volt, és az igazgatósági ülések munkájában tevékenyen részt vett. Azt mondják róla: türelmesen hallgatta végig a hosszan elnyúló vitákat a nem is mindig alapvető kérdésekről. Aztán szót kért, és két mondattal megvilágította, majd meg is oldotta a vitás kérdéseket. Ő fogalmazta meg 1965-ben, a főiskola megalapításának 90. évfordulóján rendezett díszközgyűlésen azt az aforizmatikus tömörségű gondolatot, amelyet ma is gyakran idéznek a Zeneakadémián: „Minden intézmény addig él, amíg javítani való van rajta.”

Az énekesek — egyebek között — a miniatűr gyakorló színpaddal felszerelt X. teremben készülnek elő pályájukra. Ez a terem a magyar és a külföldi operaházak számos csillagát látta-hallotta a tanulás és gyakorlás izzasztó éveiben. Emléküket néhány fénykép ébreszti a terem falán, néhányukét a nagyon sok közül. Hadd idézzünk mi is egy-két nevet, Svéd Sándorét, Gyurkovics Máriaét, Palló Imrét, Budanovits Máriaét, Rösler Endrét, Orosz Júliát például.

Az épület azonban nemcsak egyszerűen zenei tanoda, művészek és zenetanárok képzője, hanem többféle értékes zenei intézmény szálláshelye is. Egy ritkabeccsű múzeumé például, amely Liszt és Erkel ereklyéit őrzik. A Liszt-szoba ajtaján ugyanaz a tábla, amely annak idején a Hal téri lakás bejáratára volt kiszögeve: „Liszt Ferenc lakásán található: kedden, csütörtökön, szombaton 3 és 4 óra közt.” Azután helyet ad az épület a nyolcvanezer zeneművet, 20 ezer kottát tároló hatalmas könyvtárnak, kezdő zenetudósok és idősebb művészek zárándokhelyének. És itt működik két kis földszinti szobában a Budapesti Zenei Versenyek Irodája, mely a versenyek mellett három esztendeje a nyári Bartók-szemináriumokat, zeneművészek színvonalas továbbképző tanfolyamát szervezi. És még mindig alig szólunk a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola nagyterméről, amelynek különleges technikával különleges zenei akusztikájává képzett falai lényegében a világnak csaknem minden jeles zeneművészt hallották. (Orgonáját pedig nemrég építette újjá hétmillió forintos költséggel egy nyugatnémet cég.) A nevek felsorolása itt azért mellőzhető, mert tulajdonképpen ide írhatnók szinte mindazoknak a nevét, akik a századfordulótól napjainkig jelentettek valamit a hangszeres muzsikában. És ha arra gondolkunk, hogy növendékként is itt bontogatták szárnyaikat és vettek részt az intézeti

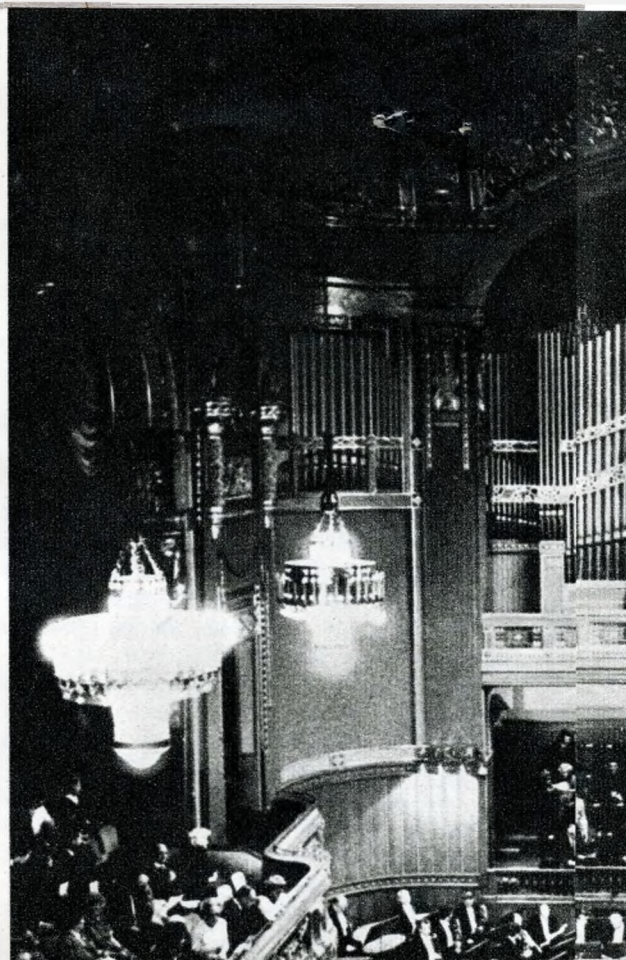
koncerteken azok, akik később világhírukké lettek, akkor azt hisszük, e folyóirat két-három oldala is megtelnék a felsorolással. Ezért inkább csak kuriózumokat említünk: Ábrahám Pálnak három műve is elhangzott zeneszerző-növendékek intézeti hangversenyén, Kálmán Imre Saturnalia című munkájának 1904. február 29-én volt az intézeti bemutatója, és Szirmai Albertnek négy kompozícióját is hallhatták 1905-ben és 1906-ban a Zeneakadémia különleges borítású, patinás falai. Szirmai Albert nevét azért is illendő megemlíteni, mert a könnyűzene neves mestere halála előtt nagy összegű alapítványt tett: ebből a pénzből minden évben megjutalmazták a Zeneművészeti Főiskola legsikeresebben diplomázó hallgatóját.

3.

Kalauzom, aki bolyongásomra a Zeneakadémia termeiben elkísért, megérdemli a megkülönböztetett figyelmet. Nemcsak kedvességéért és mindent-tudásáért, hanem főképpen azért, mert élete a magyar zeneoktatás és újabbskori zenetörténet tekintélyes része. Kalauzom: Kapitányffy István, a tanulmányi osztály vezetője, éppen negyven esztendeje, 1929. május 15-én került véletlenül a Zeneművészeti Főiskolára. Az intézmény idős irodavezetője kérte meg a képzőművészeti pálya felé kacsingató, érettségi után állás nélkül tengődő fiatalembert, hogy segítsen neki a vizsgák lebonyolításában. Lezajlottak a vizsgák — kapott értük havi negyven pengőt —, és bement elköszönni Hubay Jenőhöz. Aki viszont csodálkozva kérdezte, hogy miért akar elmenni, amikor már megszerették az ügyes fiatalembert. Hivatalos címet, kinevezést ugyan nem kapott, de mégis maradt. Első kinevezése, 1934-ben, Dohnányi igazgatása alatt úgy szólt, hogy a Zeneművészeti Főiskola „tollnoka”. Később a főtítkárral mellé kreáltak egy igazgatósági titkári állást; igazgatósági titkárral maradt Zathureczky Ede vezetése alatt is, miközben 1943-ban megszerezte az énektanári diplomát. (Ma is oktatja az énekeseket.)

Az ostrom egy részét 1945-ben a főiskola alagsorában töltötte, és igyekezett megóvni a Zeneakadémia kincseit, zeneműtárát, ereklyéit. És nyomban a felszabadulás után nekiállt eltakarítani a romokat, beüvegezni az ablakokat, hogy rövidesen megkezdődhessék újból a munka a főiskolán. Most a tanulmányi osztály vezetője, de munkája, funkciója alighanem ennél sokrértűbb. A mindent-tudás a fő funkciója, ahogyan emlékezete is pontosan megőrzi mindazt, ami a Zeneművészeti Főiskola életében fontos. És híven őrzik mindenekelőtt az olyan nagy muzsikusok emlékét, mint Bartók és Kodály. Felidézi például fültanúként Bartóknak és Zathureczky Edének azt a közös zeneakadémiai koncertjét, amelyen a közönség egy része füttykoncerttel fogadta az új Bartók-műveket. A művész-szoba felé tartva Zathureczky a dühtől sápadtan jegyezte meg, hogy ez valószínűleg botrány. Bartók azonban, akit igazán derűsnek nagyon ritkán láthattak kortársai, ezúttal mosolygott. Ez az igazi siker — mondta —, ha ilyen hatást tudunk gyakorolni a közönségre.

Kapitányffy István is csak ezúttal látta mosolyogni Bartókot. A borús, szomorú Bar-

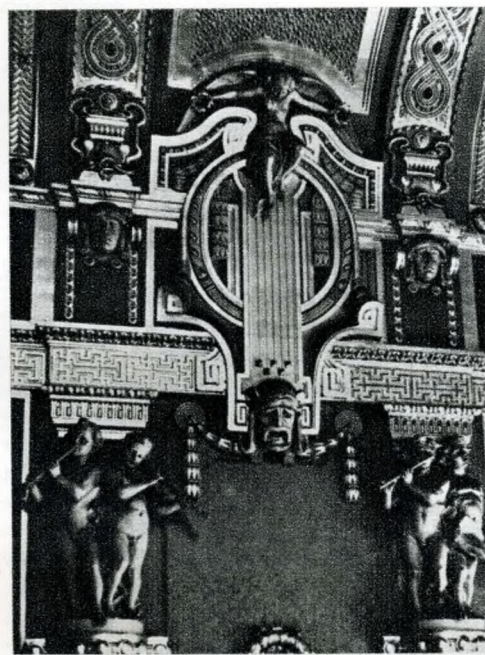

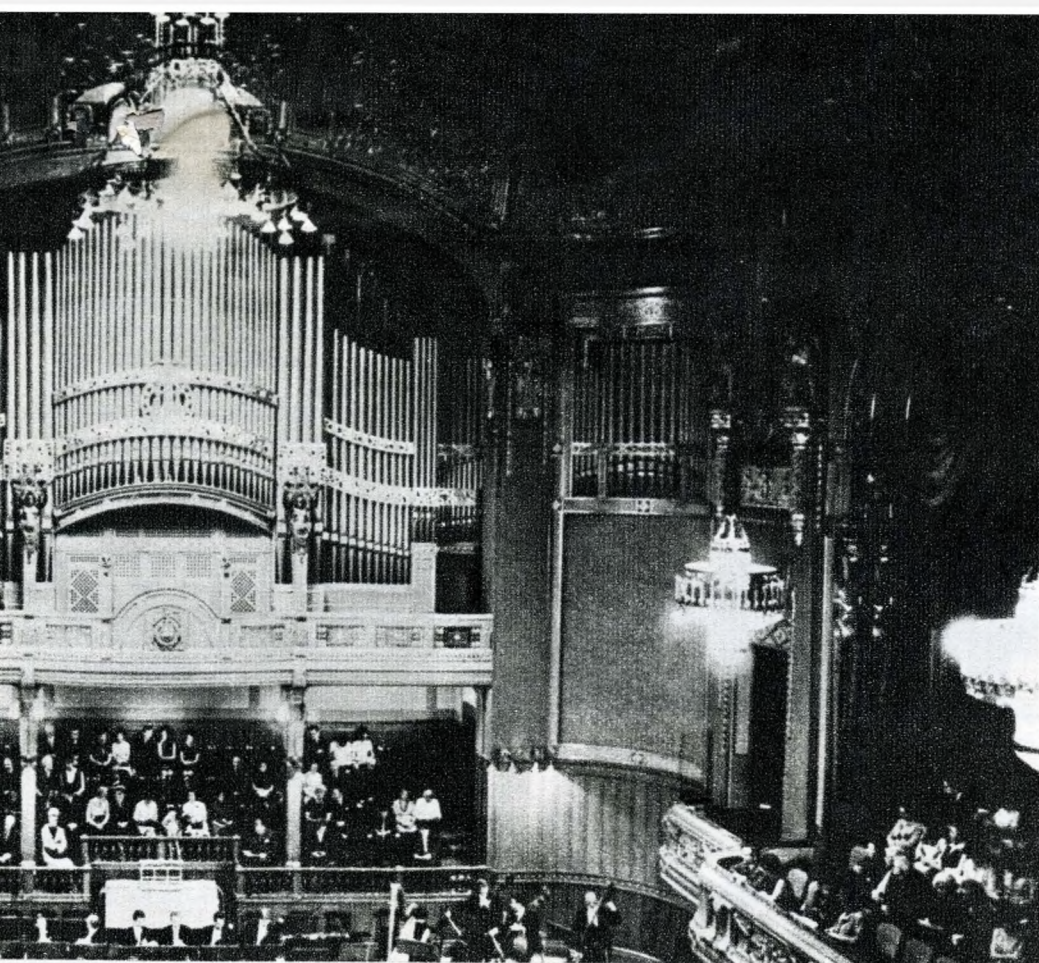
A nagyterem orgonája

tókra emlékezik inkább, aki a 30-as évek vége felé már nem szívesen járt be a Zeneakadémia irodáiba. Nyugdíjazását Kapitányffy intézte, de Bartók hozzá sem nyitott be; résznyire tárta az ajtót, kezével szelíden intett, hogy jöjjön ki Kapitányffy, és ott, a folyosón beszélte meg vele ügyeit.

El ne felejtsem megemlíteni, hogy miközben a Zeneművészeti Főiskola tanulmányi osztályának vezetője benyit a tantermekbe, majd megáll a Liszt-szoba előtt, elmondja a Zeneakadémia egyik dédelgetett álmát is. 1975-ben lesz száz esztendő a Zeneművészeti Főiskola. Nos, erre a becses évfordulóra szeretnék újból birtokukba venni az egykori háromemeletes Sugár úti palotát. Amelyben valaha Liszt és Erkel tanított, s

A nagyterem falrészlete

Díszkút az előcsarnokban

amelyet részben zenetörténeti múzeummá rendeznének be, részben pedig tanulmányi célokra használhatnának. Szép terv, és az európai zene egyik centrumában talán nem is kivihetetlen.

4.

A hagyományok útját végigjártam, amit akartam, megtudhattam kalauzom jó-voltából. Végül arra szeretnék választ kapni, hogyan folytatja tovább a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola ezeket a hagyományokat, mit tesz azért, hogy ez a világhírű intézmény napjainkban is jól sáfárkodjék a zenei talentummal. A válaszra elsősorban Kovács Dénes, a főiskola igazgatója illetékes, már csak azért is, mert vezetésének rövid idejéhez máris néhány jelentős tanulmányi reform fűződik. Szétválasztották például a főiskolán a művészi és a tanár-képzést a nagy hangszeres szakokon: a hegedűsöknél, a zongoristáknál és gordonkásoknál. Bevezették ezenkívül a zenekari művészek külön képzését is. Amin az értendő, hogy a pódiumra alkalmas művészek mellett olyanokat is szeretnének fölnevelni, akik nem elsősorban szólístaként, hanem egy zenekar tagjaiként öregbítik a magyar muzsika jó hírét.

Beszélgetésünket a főigazgató mindjárt ezzel a reformmal kezdi:

— A főiskola életében most indult meg először a vonósok részére a zenekari főtanszak, azzal a céllal, hogy a kollektív zenélést a legmagasabb szintre emeljük. Feladataink közé tartozik ugyanis ez is, és munkánknak és reformjainknak is az a lényegük, hogy a Zeneművészeti Főiskola fokozottabban legyen felelős az egész magyar zenei életért. És miután köztudott, hogy vonósainknak hosszú idő óta nagyon jó a hírük a világban, kötelességünk, hogy ezt a jó színvonalat ne csak megtartsuk, hanem fejlesszük is. Ami összefügg a közönség-neveléssel is, hiszen egy ország zenei szintjét alapvetően a kollektív zenélés határozza meg. A zenekari művészképző elnevezésből következik egyébként, hogy mi ezt is művészetnek tartjuk, csak a művészet egy másik ágának.

— A kivételes tehetségek felfedezése és szemmel tartása ugyancsak a mi gondunk és feladatunk: az ő érdekükben hoztuk létre a kivételes tehetségek iskoláját, amely egészen az alsó foktól, nyolc éves kortól kezdve készíti elő a főiskolára. Ez a tízéves iskola elsősorban azért szükséges, mert az iskolákban egyre nagyobb a tananyag, és ugyanígy a főiskolán is állandóan növekednek a követelmények. Így hát rendkívül fontos az idő jó kihasználása azoknál, akik zenei pályára készülnek. Szeretnénk megkönnyíteni és gazdaságosabbá tenni az időbeosztásukat, és mindenekelőtt szeretnénk a minimumra csökkenteni a véletlenek számát a tehetségek kiválasztásánál. Ami persze nem azt jelenti, hogy aki a rendkívüli tehetségek iskolájába bekerül, az már garanciát kap a főiskolai felvételre is.

— Hogyan újítja meg a főiskola a régebbi, szép akadémiai hagyományokat?

— Ami oktatási rendszerünk reformját illeti, itt az a hagyomány folytatódik, hogy külön választottuk a művészi és a tanári képzést. De van néhány olyan hagyományunk is, amelyeket nem kellene felújítanunk. Ilyen például az is, amire Kodály már 1945-ben figyelmeztetett bennünket, hogy tudni-

illik a főiskola sokáig csak a virtuózok nevelésével törődött. Ez oda vezetett, hogy valóban főképp szólistákat képeztünk, és háttérbe szorultak a más irányú feladataink. Nyilvánvaló, hogy szólistákat is kell adnia a főiskolának, sőt, magasabb színvonalon, mint eddig, de nem feledkezhetünk meg az általános zenepolitikai szempontokról sem, amelyeknek ugyancsak fóruma a Zeneművészeti Főiskola.

— Egy nyilatkozatában, amelyet főigazgatói kinevezése alkalmából a Magyar Nemzet számára adott, egyéb, jó hagyományok felelevenítéséről is szólt, megjegyezve, hogy ezeket majd később részletezi.

— Akkor többek között a régebbi főiskolai versenyekre, a Reményi- és a Hubay-díj nyomán föllevenített versenyekre gondoltam. Ezt a zenei vetélkedést jelenleg az elsődűen szólistikus hangszereken, a hegedű-, zongora- és csellószakokon bonyolítjuk le, s a nyertes a főiskola nagydíját kapja meg. Később elképzelhető e versenyek kiszélesítése is.

— Egy másik hagyomány: a növendékhangversenyek nyilvánossága és jelentősége. Ezek az intézeti hangversenyek eddig sem szüneteltek, de nem volt meg a kellő súlyuk. Ma már plakátok közlik e hangversenyeket, amelyek belépődíjasok — ez sem lényegtelen —, és az igazán kiválóknak nemcsak a tanulmányok végén, hanem már az első, második évben is szívesen rendezünk szólókoncertet. Ezekhez a törekvéseinkhez egyébként sok támogatást kapunk. Rendkívül jelentős segítséget nyújtott a Magyar Rádió a zongora-, cselló-, hegedűversenyek megrendezésével és nyilvánosságával, és a Fészek Klub is minden hónapban igényt tart növendékhangversenyekre. Vannak más elképzeléseink is: szorosabb kapcsolat kiépítése például gyárakkal és üzemekkel, de itt ki kellene lépni a formális kapcsolat kategóriájából. Azt értem ezen többek között, hogy nem nekünk kellene kimenni az üzemekbe koncerteket adni, hanem onnan kellene hallgatóságot toborozni intézeti hangversenyeinkre. Ez keskenyebb alapokat jelentene talán, de mindenképpen szilárdabbakat.

5.

1875-ben a Zeneakadémiának 38 hallgatója volt: 20 zeneszerző-szakos, 18 zongorista; 20 fiú és 18 lány. Tanára pedig mindössze öt: Liszt Ferenc, Erkel Ferenc, Volkmann Róbert, id. Ábrányi Emil és Nikolits Sándor. Ma? A hallgatók létszáma hétszázon felül van — az idén 720 körül —, akikkel 184 kinevezett és körülbelül 100—120 óraadó tanár foglalkozik. Rajtuk kívül negyvenes létszámú a nem oktató személyzet.

És érdemes azt is megemlíteni, hogy a felsőfokú zenei képzés nem olcsó mulatság: a főiskola évi költségvetése körülbelül 18—19 millió forint. Csupán évi beruházási hitelük egy millió forint, amiből egyebek között a hangszerállományt újítják fel. Az utóbbi tíz évben sok kítűnő hangverseny-zongorával gyarapodtak, és általában minden évben vásárolnak egy-egy Bösendorfer és Steinway-zongorát, azonkívül 5—6 egyéb zongorát is. Csupán az USA-ból szerzett hárfá az idei évben négyezer dollárba került.

De mindez a befektetés: az 554 400 korona

Liszt emlékszo

Liszt Ferenc táskája és botja

a század fordulón, és napjainkban az évi csaknem hús millió forint, kamatostul megtérül — ha a művészetről szólva egyáltalán szabad forintban mérhető kamatról beszélni. Mert ez a főiskola, amely egykor Liszt és Erkel nevével indult, adta a mi nemzedékünk, az egész zeneszerető világ számára az olyan turnézó nagy muzikusokat, mint például Fischer Annie és Ferencsik János, és azokat is, akik a világ nagy operaházaiban és jelentékeny szimfonikus együtteseiben a színpadon vagy a karmesteri pulpituson állnak. És zenei képzésünk, meg az ország szerencséjére, a sikeres művészek sora állandóan folytatódik. A fiatal vonósokból álló Bartók-quartett szinte alig tud már vállalni külföldi szereplést, úgy megtelik mindig az együttes előjegyzési naptára. A még ifjabb Kiss Gyula legutóbb Taorminában nyert tekintélyes díjat, s őt érte az a megiszteltetés, hogy az idei Budapesti Zenei Hetek díszhangversenyén Bartók III. Zongoraversenyét játszhatta. Egy ugyancsak ifjú zongoraművész, Lux Erika — szintén a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola neveltje — nemrégiben Münchenben, erős nemzetközi mezőnyben kapott értékes második díjat.

És mindez csak néhány, rögtönzésszerűen kiragadott példa, hiszen pusztán felsorolni is lehetetlen volna mindazokat, akiket a hír már szárnyaira bocsájtott, és azokat is, akik jeles honi zenekarok tagjaiként itthon és külföldön sikerrel, jeles szakmai tudással terjesztik a zenei kultúrát.

Reméljük és hisszük: legalább ekkora nehezséget okoz majd a későbbi, az utánunk jövő krónikásgenerációnak, ha beszámolni kíván az újabb muzikus nemzedékről, azokról, akiket a Zeneművészeti Főiskola most képez, vagy még majd ezután fogad be kapuin, és amely nemzedéknek tagjaira a X., a XIV., a XV., a XXVII. teremben újabb művészportrék tekintenek le biztaton.

A könyv- és kottatár

